

Розділ 2. ТВОРЧИЙ УЧИТЕЛЬ-ПРОФЕСІОНАЛ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ПОРІВНЯЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

УДК 37 (477) (092)
© 2013

Гауряк О.Д.

ПОГЛЯДИ Г. ВАЩЕНКА НА РОЛЬ І МІСЦЕ ТІЛОВИХОВАННЯ У СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Наукове вирішення сучасних проблем освіти і виховання неможливе без знання внеску, зробленого педагогами минулого в осмислення й переосмислення вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду, адже головною метою національного виховання, згідно з Національною Державною програмою “Освіта” (Україна ХХІ століття), є набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, Української держави – розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Сучасний український ідеал виховання – всебічно розвинена, гармонійна особистість, національно свідома й соціально активна, людина з високою громадською відповідальністю, з глибоким духовним, громадянським, патріотичним почуттям, здатна до неперервного розвитку і вдосконалення [9, с. 442].

Видатний український педагог Г.Ващенко (1878-1967), проаналізувавши різні підходи до визначення виховного ідеалу, зробив сміливу спробу окреслити його в українському контексті як служіння Богові та Україні. “Тільки на основі високих ідеалів, – пише Г.Ващенко, – може утворитись міцна, суспільна особистість. Отже, коли ми хочемо виховати в українській молоді міцну волю і цільний характер, треба передовсім прищепити їй прагнення до високої мети, що об'єднувала б увесь український народ. Такою метою є благо і щастя Батьківщини” [там само, с. 442].

Що стосується власне українського національного виховного ідеалу, то Г.Ващенко впевнений, що український народ, якому притаманні власні ментальні й психічні особливості, який має певне призначення, свій національний український виховний ідеал має творити на засадах християнства й загальноєвропейської культури, що стисло відображено у формулі цього ідеалу – “Служіння Богові й Батьківщині” [1, с. 56-70]. “Коли найбільша чеснота українця – безмежна вірність Богові і Батьківщині, то найбільша ганьба для нього – зрада вірі й Україні” [там само, с. 176]. Формула “служіння Богові і Україні” у системі поглядів Г.Ващенко на зміст виховання відіграє ключову роль. По-перше, вона вказує на ідеальну природу цінностей, які засвоюються людиною найперше з допомогою віри. Бо ідеали і віра завжди йдуть в єдності, не існують окремо. По-друге, ідеал служіння Богові і Україні вказує на ієрархізм системи. Бог і мораль, що від Нього, – це те, з чого починається людина. Батьківщина – це те, що є другим після Бога. Місце цих понять у свідомості людини чітко визначене. Водночас, обидва ці поняття в системі розташовані над іншими ярусами піраміди цінностей і надають їм свого “звучання” [7, с. 26]. Тож, творча спадщина Г.Ващенко є неocenеною допомогою у роботі освітян. Педагог розкрив глибоку національну свідомість українця, його душу, прагнення до вільного життя, високий патріотизм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... За роки незалежності нашої держави багато науковців звертають свої погляди на вивчення педагогічної спадщини Г.Ващенко. Окремі аспекти проблеми, а саме: життєвий і творчий шлях, науково-педагогічну діяльність видатного педагога вивчали А.Алексюк, А.Бойко, Г.Васянович, О.Гентош, О.Коваль, О.Вишневський, А.Погрібний; питання освіти в творчій спадщині Г.Ващенко – О.Ярмоленко, Н.Ярмоленко, О.Гук.; виховний ідеал у педагогічній спадщині Г.Ващенко вивчала А.Тоніха; проблемою виховання молодого покоління займалась Г.Бугайцева; питання виховання патріота-державника у педагогічній спадщині Г.Ващенко досліджувала С.Головчук; соматичність буття “вольової характерної людини” у філософсько-педагогічній концепції Г.Ващенко та образ людини в освітньому вченні та філософські погляди Г.Ващенко охарактеризував В.Довбня.

Відомий український науковець О.Вишневський в своїй книзі “Педагогічні етюди” зазначає, що український народ, “як орел, опинився в клітці й не може розгорнути своїх крил”. Безхарактерність – не тільки в політичному, а й у господарському житті, стала для нас сьогодні великою бідою. Ця обставина і зумовлює велику актуальність постійних нагадувань Г.Ващенко щодо потреби виховання в дітях міцного характеру, його концепція в цій ділянці ґрунтувалася на визнанні за людиною свободи волі [7, с. 35].

Як зазначає С.Сисоєва, головними елементами національної освіти і виховання, Г.Ващенко вважав ідеалістичне світосприйняття, християнську мораль як основу родини і здорового суспільства, а в основу виховання української молоді ставив загальнолюдські й національні цінності, до яких належать моральний закон творення добра і боротьба зі злом, пошуки правди і побудова на любові й красі справедливого ладу. Джерелом високоморальних людських цінностей є християнство. Його вчення про безсмертність людської душі дає спрямування людській чинності і визначає абсолютну мету життя людини. Побудований на цій основі світогляд

людини веде її на шлях служіння подвійній високій меті: Богові і своїй нації; Богові як абсолютній Правді, Красі, Справедливості і нації як реальній земній спільноті, в якій ці абсолютні цінності повинні знайти своє втілення. Квінтесенцією його розуміння виховання української молоді є християнський виховний ідеал, що включає в себе євангельський виховний ідеал у його історичних і національних формах і загальноєвропейський виховний ідеал, який також має християнську основу. Таким чином, зазначає С.Сисоєва, Г.Ващенко будує виховний ідеал української людини на двох основних принципах: християнської моралі й української духовності, що витворилась протягом історії країни. Головне завдання у вихованні української молоді Г.Ващенко бачить у вихованні волі й характеру під “високим гаслом”: “Служба Богові й Батьківщині” [10, с. 63-65].

Важливим елементом виховання професор Г.Ващенко вважає формування особистості. Однак це неможливо без існування певного виховного ідеалу, який є і метою виховання, і засобом виховання. Будуючи свою педагогічну концепцію, він привертав увагу педагогів до необхідності виховання молоді на принципах національного традиційного родинного виховання, відстоював необхідність гармонійного виховання особистості, зробив спробу систематизувати сукупність методів і принципів навчання, виступав за виховання в дітей та молоді любові до Батьківщини, одним з перших дав ретроспективний аналіз українського виховного ідеалу.

Провідним елементом виховання, на його думку, є виховання розумове. Не менш важливим є також моральне виховання, яке повинно містити в собі виховання любові до Бога і до Батьківщини. З моральним вихованням тісно пов'язане виховання волі і характеру. Найважливішою рисою вольової людини є принциповість й здатність чітко поставити перед собою певну мету, а потім, доклавши всіх зусиль, досягнути її [там само, с. 63-65].

Як зазначає дослідник В.Довбня, філософсько-політичні теоретичні пошуки Г. Ващенко спрямовані на “Здобуття незалежності соборної України, розбудови її господарства і духовної культури. Виконання цих завдань вимагає певних властивостей духу і тіла” [3, с. 38]. Досягнення цієї стратегічної мети видатний педагог пов'язує з вихованням розумових, моральних, естетичних, релігійних і фізичних даностей людини [8]. В.Довбня стверджує, що Г.Ващенко у своїх роботах розвивав передусім ідеї української системи тіловиховання особливістю якої був інтерес до тілесності не як окремої галузі формування людської особистості, а як органічної частини розвитку духовних сил людини, зміцнення її волі, вироблення витривалості, здібності керувати своїм тілом як знаряддям духу. Його методологічна установка орієнтує через тіловиховання формувати волю і характер людини саме в такий спосіб, щоб тіло дійсно стало знаряддям людського духу [8].

В.Довбня зазначає, що на тлі декларативних заяв стосовно необхідності фізичного виховання молодого покоління Г.Ващенко не декларує єдність виховання і самовиховання, а знаходить їх конкретну триєдину форму, органічне поєднання тіловиховання із самовихованням: “а) вихованець сам розуміє потребу і сенс тіловиховання; б) він розуміє завдання, які стоять перед українським народом і усвідомлює свої обов'язки перед ним; в) він не тільки ретельно і охоче виконує накази керівника під час походів і гімнастичних вправ, а за певною системою сам займається тіло вихованням” [3, с. 39]. Цю ідею він поклав в основу всіх ділянок тіловиховання. Вона містить глибокий гуманістичний зміст: тіло – тілесність, сома – соматичність, дух – духовність не дають можливості маніпулювати особистістю як гвинтиком державно-політичного механізму [8].

Аналіз наукових праць та дисертаційних досліджень показує, що спадщину видатного українського педагога вивчають і досліджують сучасні філософи, історики та педагоги, водночас не виявлено праць, у яких би аналізувались погляди Г.Ващенко на роль і місце тіловиховання у структурі національного українського виховного ідеалу.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у вивченні поглядів видатного українського педагога Г.Ващенко на роль і місце тіловиховання у структурі виховного ідеалу.

Виклад основного матеріалу дослідження... “Основне завдання у вихованні української молоді є виховання волі та характеру під гаслом: Служба богам й Батьківщині” [1, с. 173]. Як зазначає педагог, виховний ідеал українця криється у “... християнській вірі та історичному минулому” [там само, с. 56-70].

Г.Ващенко звертає особливу увагу на фізичне виховання української молоді: “Всі народи світу звертали і звертають більшу або меншу увагу на тіловиховання молоді, щоб, виховуючи фізично, разом з тим виховувати молодь і духовно. Римське прислів'я каже: “В здоровому тілі, здоровий дух” [3, с. 8], а також на завдання, які стоять перед сучасною школою: “Завдання нашої школи – фізичне виховання молоді” [1, с. 187], але в той же час видатний педагог наголошує: “Виховуючи міць тіла, треба прагнути до гармонійного розвитку”, а далі підкреслює: “Фізичне виховання не можна розглядати без зв'язку з вихованням інтелектуальним і моральним” [там само, с. 188]. На думку Г.Ващенко, “З моральним вихованням міцно пов'язане виховання волі й характеру” [там само, с.186], тобто поєднує фізичне виховання з моральним й інтелектуальним. Будучи послідовником І.Боберського, який багато працював над створенням національної системи тіловиховання, педагог зазначає, що “Фізичне виховання не можна розглядати без зв'язку з вихованням інтелектуальним і моральним. Основним у людини – її дух. Отже, дітей треба виховувати так, щоб тіло у них було спритним і міцним знаряддям духа” [там само, с. 188].

Роль та місце тіловиховання у структурі виховного ідеалу розкриті у праці Г.Ващенко “Тіловиховання як виховання волі і характеру” (Мюнхен, 1956 р.), яка серед його творчого доробку посідає особливе місце. Вперше

за роки незалежності її було надруковано у четвертому томі творів Г.Ващенка “Праці з педагогіки та психології”, в якому видатний педагог у доступній формі аналізує специфіку історичного розвитку фізичного виховання від часів Стародавньої Греції та Риму до систем шведської, німецької, сокольської гімнастики початку ХХ століття. У цій праці чи не вперше у вітчизняній педагогічній думці всебічно, з української точки зору подано історію розвитку фізичного виховання як частину виховного процесу й на цьому тлі проаналізовано основи української системи тіловиховання» [3, с. 7]. Як зазначає О.Вишневський в своїй праці “Педагогічні етюди”: “Стосовно окремої людини – Г.Ващенко розробляє теорію виховання характеру. Ставлення людини до природи, найперше до власного тіла, розкрито у його праці “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру” [7, с. 27]. Науковець зазначає, що проблема виховання характеру є однією з домінуючих у творчості Г.Ващенка [там само, с. 34]. “...Основне в людині не знання самі по собі, навіть не глибина і систематичність їх, – пише Г.Ващенко, – а характер і добра воля, що визначається спрямуванням сил людини до високої мети, поєднанням з енергичністю, великою наполегливістю і стійкістю в досягненні поставлених перед собою завдань” [5]. О.Вишневський доходить висновку, що найкращими методами та способами формування характеру є, на думку Г.Ващенка, виховання і самовиховання, педагог зазначає що “людина може працювати над собою в умовах щоденного життя. Передусім це різні форми співдії та співжиття з іншими людьми. Тут можлива підтримка і ворожнеча, допомога і перешкоди, симпатія й антипатія. У таких різноманітних і складних обставинах людина передусім пізнає інших людей з їх добрими і злими властивостями і привчається відповідно до цього діяти. Разом із тим вона краще пізнає й саму себе зі своїми позитивними і негативними рисами. Це дає людині доброї волі можливість попрацювати над собою, переборювати в собі бодай без системи і плану свої негативні риси, що ускладнюють наше життя і спричиняють нам невдачі і неприємності” [2, с. 165].

За Г.Ващенком основні риси волі і характеру, які потрібно виховувати в українській молоді – Служба Богові і Батьківщині, а допоміжні, але дуже важливі риси волі і характеру, які потрібно виховувати в Українській молоді є висока і безкомпромісна принциповість, мужність, чесність, героїзм, усвідомлена дисциплінованість, наполегливість, здоровий оптимізм, пошана до батьків, стриманість у статевих насолодах. Педагог-науковець переконаний, що формувати гармонійний і “героїчний” характер потрібно на історичних прикладах, які виховують у людини патріотизм, принциповість, мужність, фізичну силу і витривалість, зокрема виховання і самовиховання [2].

Отже, проаналізуємо погляди Г.Ващенка стосовно виховання характеру та визначимо чинники та методи, що сприяють вихованню цієї важливої якості. “Під характером, – пише Г.Ващенко – ми розуміємо ті викристалізовані властивості людської психіки, що виробляються в неї наслідком свідомої праці над собою”. І далі: “Характер є виявом свobodної волі людини. Тому людина відповідає за свій характер, чи добрий, чи злий. Але так само відповідає за свою безхарактерність і безхарактерна людина, бо вона не використала можливостей своєї волі” [5, с. 337-338].

Характер за Г.Ващенком, пов’язує в один вузол всі риси людини, її цілі, волю, творчі інтелектуальні здібності, ціннісні орієнтації і спрямовує в одному напрямку. Найвідповідальнішим періодом життя людини в сенсі виховання характеру Г.Ващенко вважає молодість – вік в 20-25 років, коли людина входить у реальне життя і відчуває потребу в сильному характері [7, с. 35]. До чинників, що сприяють вихованню характеру, Г.Ващенко відносить духовну і фізичну працю, якщо це праця вільна, спорт, господарську ініціативу, долання зовнішніх і внутрішніх труднощів, християнський світогляд тощо [там само, с. 36].

Не останнє місце у вихованні справжнього патріота, засобом якого є тіловиховання, Г.Ващенко відводить вихованню волі та формуванню психічних якостей. Видатний педагог стверджує: “щоб стати справжніми патріотами, ми маємо в першу чергу виховати у молоді мужній характер та міцну волю” [1], тобто на передній план виводить формування психічних якостей, мислячої та почуттєво розвинутої людини із сильного волею та яскравим характером борця за суспільні й національно-державницькі ідеали, ферментом яких постає національна ідея, а резервуаром дії – нація. Окрім того, педагог зазначає, що “вольовий процес – це цілеспрямована дія, яка включає в себе найважливіший момент – свідоме встановлення мети. Інакше кажучи, вольовий процес у стислому розумінні його вимагає як своєї передумови певного розвитку мислення” [1, с. 14].

Виховання волі та риси вольової людини такі як: принциповість, рішучість, упертість в досягненні мети, стриманість та уміння володіти собою, цілеспрямованість в структурі виховного ідеалу Г.Ващенка займають одне із провідних місць. Педагог зазначає, що “Найважливіша риса вольової людини, є принциповість і здібність чітко ставити певну мету. Раз мета поставлена, вольова людина прикладає всіх зусиль за всяку ціну досягнути її. Отже, – зазначає Г.Ващенко – міцна і розвинена воля характеризується рішучістю, пов’язаною з розсудливістю. ...Розумна упертість в досягненні мети, наполегливість – це неодмінні риси людини з волею і характером. Нарешті, одна з найважливіших рис вольової людини – це стриманість, уміння володіти собою, не піддаватися афектам” [1, с. 186]. “Суто вольові акти поведінки людини характеризуються тим, що вони цілеспрямовані. Вольова людини завжди знає, що чого вона хоче. Люди з міцним характером завжди мають перед собою якусь основну мету, з якою вони пов’язують все своє життя” [там само, с. 173]. Отже, це ті риси з якими міцно пов’язано виховання волі і характеру. “Дуже важливою рисою вдачі людини є любов до праці і працездатність” [там само,

с. 186], Г. Ващенко наголошує: “Зрозуміло, що основним мотивом праці нашої молоді мусять бути інтереси суспільства” [там само, с. 186].

Спираючись на досвід минулих часів, в своїй праці “Тіловиховання, як виховання волі і характеру” Г.Ващенко розкриває засади творення української системи тіловиховання, до яких належать:

“1.Тіловиховання – це не окрема галузь формування людської особистості, а його органічна частина, яка міцно поєднана з вихованням розумовим, моральним, естетичним.

2.Завдання тіловиховання – не тільки в тому, щоб зміцнити здоров'я, розвинути рухові якості, а й сприяти утвердженню духовних сил людини, зокрема зміцненню її волі, вихованню наполегливості, вмінню керувати своїм тілом як знаряддям духу.

3.Керівники тіловиховання української молоді мають знати завдання, які поставила перед народом історія: створення незалежної соборної України, розбудова її господарства, розвиток духовної культури. Виконання цих завдань вимагає певних якостей духу і тіла.

4.Керівникам тіловиховання необхідно ознайомитися з його історією у різних народів, бо вона повчальна з погляду і позитивного, і негативного.

5.Створена система фізичного виховання не може залишатися незмінною протягом багатьох років. Вона змінюється у зв'язку із новими завданнями, які ставить перед народом історія. Крім того, важливо брати до уваги невпинний розвиток науки, що пов'язана з питаннями тіловиховання. Керівники фізичного виховання мають ретельно стежити за досягненнями науковців і вміло використовувати їх у практиці. Тіловиховання треба поєднувати із самовихованням. Це означає: а) вихованець сам розуміє потребу і сенс фізичного виховання; б) розуміє завдання, які стоять перед українським народом і усвідомлює свої обов'язки перед ним; в) не тільки старанно і з бажанням виконує накази керівників під час походів і занять фізичними вправами, а й за певною системою сам займається тіловихованням” [3, с. 39].

Як зазначалось вище, в цьому творі Г.Ващенко аналізує досвід минулих часів і дає відповіді на запитання: “Чи можливо через тіловиховання формувати волю і характер людини” і знаходить відповіді, що видатний педагог вважає, що тіло – це засіб виховання волі і характеру, тобто “є знаряддям духу”.

Г.Ващенко висуває вимогу виховання і самовиховання в тіловихованні, тобто спрямування життя людини в певному напрямку, а саме “тіло зробити знаряддям духу”. Підсумовуючи аналіз напрямків розв'язання проблеми відношення тіла і душі, Г.Ващенко робить такий висновок: “Наше завдання полягає у тому, щоб виховати людину міцну духом і тілом, але водночас таку, щоб у неї дух панував над тілом. У цьому основний сенс тіловиховання. Ця ідея мусить бути покладена в основу всіх ділянок тіло виховання” [3, с. 39]. Видатний педагог зазначає, що є три основні напрямки розв'язання проблеми відношення душі і тіла. Перший – матеріалістичний. Друга теорія, це теорія психофізичного паралелізму. І третя теорія взаємовідношенням між душею і тілом – це теорія взаємодії. Вона полягає у тому, що хоч душа і тіло є різні субстанції, але між ними є зв'язок: душа впливає на тіло і тіло впливає на душу [3, с. 40].

Одним із завданням виховання та тіловиховання Г.Ващенко вважає прагнення до самовдосконалення. Всі риси характеру – мужність рішучість, працездатність не даються людині від природи, вони є наслідком наполегливої праці людини над собою, критерієм самовиховання є розуміння людиною мети життя. “Основна життєва мета, що ставить перед собою людина. Є рушійною силою в її діяльності. Відповідно до цієї мети. Вона не тільки діє, й виховує й перевиховує себе, себто формує свою особистість” [4, с. 92].

Висновки... Отже, в історії вітчизняної та світової педагогіки Г.Ващенко постає пропагандистом національного виховного ідеалу, а саме виховання патріотизму, свободи волі мужності та інших рис характеру через тіловиховання (фізичне виховання), глибокої національної свідомості та любові до Батьківщини завдяки вихованню волі та характеру. Г.Ващенко розглядав фізичне виховання не як окрему галузь формування людської особистості, а як органічної частини розвитку духовних сил людини, зміцнення її волі, вироблення витривалості, здібності керувати своїм тілом як знаряддям духу, саме завдяки якому коригується діяльність людини, її свідомість і почуття відповідальності перед цілим народом за свій рід. Вивчаючи творчу спадщину та аналізуючи погляди видатного педагога, приходимо до висновків що, на погляд Г.Ващенко, “тіло виховання” є невід'ємною частиною виховання молоді та посідає провідне місце у структурі виховного ідеалу. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми, перспективними є такі напрями подальшої роботи: ідеї та погляди Г.Ващенко щодо здорового способу життя як основи гармонійного розвитку особистості; думки Г.Ващенко про роль та місце тіловиховання у формуванні здорового способу життя української молоді.

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді та батьків / Ващенко Григорій. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – Т. I. – 191 с.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів / редкол. : А. Алексюк та ін.; передмова В. Герасименка / Ващенко Григорій. – К. : Школяр, 1995. – 385 с.
3. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру / Григорій Ващенко. – Львів : Українські технології, 2001. – 56 с.

4. Ващенко Г. Основні проблеми педагогіки майбутнього / Г.Ващенко // Педагогіка толерантності. – 1998. – № 2. – С 86-93.
5. Ващенко Г. Основні умови розумового виховання української молоді /Г.Ващенко// Праці з педагогіки та психології. – К. : “Школяр” – “Фада” ЛТД, 2000. – С.115-140.
6. Ващенко Г. Свобода людини як філософічно-педагогічна і політична проблема /Г.Ващенко// Праці з педагогіки та психології. – К. : “Школяр” – “Фада” ЛТД, 2000. – С.326-361.
7. Вишневський О. Педагогічні етюди. Аналітичні матеріали, концепції, публіцистика, інтерв'ю / Омелян Вишневський. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І.Франка, 2007. – 208 с.
8. Довбня В. Соматичність буття / В.Довбня // Філософія освіти 1-2 (9)/2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
9. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник /А.І.Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
10. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О.Сисоєва. – К. : Мілені, 2006. – 344 с.

Анотація

У статті розглядається проблема національного виховання української молоді, а саме погляди видатного педагога Г.Ващенка на роль і місце тіловиховання у структурі виховного ідеалу.

Аннотация

В статье рассматривается проблема национального воспитания украинской молодёжи, а именно взгляды выдающегося педагога Г.Ващенко на роль и значение теловоспитания в структуре воспитательного идеала.

Summary

The article deals with the problem of national education of Ukrainian young people, based on the views of the famous teacher H.Vaschenko on the role and place of the body training in structure of educational ideal.

Ключові слова: тіловиховання, фізичне виховання, воля, характер, виховний ідеал.

Ключевые слова: теловоспитание, физическое воспитание, воля, характер, воспитательный идеал.

Key words: body training, physical education, volition, nature, educational ideal.

Подано до редакції 14.10.13.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Кобилянською Л.І.

УДК 378-054.62: 378.1.014.3

© 2013

Гуменюк В.В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ РАКУРС СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ “ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ” – “МІЖНАРОДНІ СТУДЕНТИ”

Постановка проблеми у загальному вигляді... Повноправний вихід української вищої школи у світовий освітній простір ставить перед науковцями і практиками низку принципово важливих завдань, серед яких питання надання освітніх послуг на експорт. Традиції навчання іноземних студентів у розвинених країнах Європи протягом останніх двадцяти років були підкріплені тим, що у показники, за якими визначається міжнародний рейтинг університету введено критерій кількості іноземних (міжнародних) студентів, які у ньому навчаються. Так, дані Світового університетського рейтингу (World University Rankings) отримують шляхом аналізу 13 показників, що групуються у 5 категорій. Рейтинг встановлюється за наступним розподілом: 30% рейтингу отримує категорія “Викладання: навчальне середовище” (Teaching: the learning environment), 30 – “Науковий пошук: об’єм, вклад, репутація” (Research: volume, income and reputation), 30 – “Цитування: вплив на наукові розробки” (Citations: research influence) (показники дещо зменшились, у рейтингу 2010-11 років ця категорія мала 32,5%); 7,5 – “Міжнародний імідж: професійний склад, студенти і розробки” (International outlook: staff, students and research), вага якої в останні роки зросла на 2,5%; 2,5% – “Вплив на промисловість: інновації” (Industry income: innovation).

В останні роки значно активізувалася зовнішня державна а також внутрішня університетська політика залучення українських студентів у вищі навчальні заклади Польщі, Росії, Чехії, Румунії та ін.

Вища освіта в Україні вже більше шістдесят років зберігає свою привабливість для студентів, що є громадянами інших країн. Серед них – представники країн Азії, Африки, країн колишніх республік СРСР, і меншою мірою, але присутні, представники європейських країн та Північної Америки, особи без громадянства. Сучасні реалії входження України у Болонський процес із його засадою мобільності та налагодження міжвузівських програм обміну студентів включає у сферу діяльності вищої школи України значну частину студентів, які орієнтовані на нетривале користування її освітніми послугами – перебування у країні і навчання протягом одного навчального року, семестру, кількох місяців.

Організація навчання для іноземних громадян та осіб без громадянства потребує узгодження значної кількості юридичних і соціальних, а також організаційних і методичних проблем. Вже на початковому етапі здобуття іноземцями вищої освіти пов’язане із вагомою низкою завдань цільового та організаційного характеру – починаючи від орієнтації на світовому ринку освітніх послуг, вибору країни навчання, узгодження своїх бачень і запропонованих пропозицій щодо форми, змісту, терміну та оплати навчання, вибір країни та легалізації перебування в Україні, отримання права на трудову діяльність у вільний час, вирішення питань проживання, харчування, медичного обслуговування, тощо.